

FONDS 21

Verslag bijeenkomst Programmaregeling Fonds 21 'Kunsteducatie voor mbo'ers'

Maandag 11 juni 2018 13.00-17.00 uur

Locatie: Creative Valley

Inspiratie

Zoals later op de middag nog ter sprake zou komen kenmerkt het mbo zich door een ongelooflijke variatie en differentiatie; dé mbo'er en hét mbo bestaan niet. Vier bevlogen betrokkenen openden de bijeenkomst met een gesproken column met een persoonlijke insteek.

Floor van Hulsen is freelance creatief producent met een mbo-achtergrond. Ze riep de aanwezigen op om in een wereld van polarisering mbo-studenten te integreren in de culturele organisaties en samen het experiment op te zoeken: 'Sta open, ga het gesprek aan en laat je verrassen door die praktische pareltjes die dolgraag voor jullie aan de slag gaan.'

Margreet de Goei, docent Beeldend bij ROC Midden Nederland, vertelde over een van haar studenten. Die was zo bevlogen geraakt dat hij geen genoeg kon krijgen van het Rijksmuseum. Ze ziet het als een taak van de opleidingen om juist mbo-leerlingen voortdurend met kunst in aanraking te blijven brengen en is ervan overtuigd dat dat gaat lukken.

Wouter van der Horst, medewerker onderwijs Rijksmuseum, inspireerde met de 'ingang van beeldcultuur'. Technologie is een geïntegreerd onderdeel van jongeren; de telefoon is een verlengstuk van hun lichaam. In de huidige beeldcultuur liggen veel kansen voor musea om verbinding te maken met jongeren van nu. Wouter liet zien hoe het Rijksmuseum dat doet. Tot slot kwam **Martin van Engel**, werkzaam als programmamanager Van Gogh Verbindt, aan het woord. Hij deelde enkele persoonlijke ervaringen met Van Gogh Verbindt, een vierjarig onderzoeksprogramma in samenwerking met de Erasmus Universiteit over de vraag hoe het museum duurzaam relevant kan worden voor Amsterdamse jongvolwassenen met een migratieachtergrond.

De volledige columns zijn op aanvraag beschikbaar.

Mbo'ers en cultuur

Bas Delmee is jongerensocioloog. De afgelopen vijftien jaar heeft hij ruim tweeduizend uur met jongeren gesproken voor onderzoek voor uiteenlopende organisaties. In opdracht van Fonds 21 ging hij met diverse jongeren die een mbo-opleidingen volgen in gesprek over kunst en cultuur en over de plannen van de vijf instellingen die meedoen aan de eerste ronde van de programmaregeling. Zijn indrukken van deze globale verkenning samengevat in zes bullets.

1. Mbo'ers zijn best druk

De jongeren die we spraken gaan naar school, hebben een bijbaan en lopen stage. Daarnaast zijn er nog bezigheden als sporten, een relatie, huishoudelijke taken en af en toe ook nog wat gezelligheid.

'Vier dagen in de week loop ik stage en op woensdag zit ik op school. Dan werk ik nog twee avonden in het weekend in een restaurant, maar dat is eigenlijk wel ontspannen. Lekker simpel werk dus ik hoef daar niet na te denken.' (Kevin, 17 jaar)

2. 'De' mbo'er bestaat niet

De doelgroep is zeer divers. Dat geldt ook voor jongeren in andere onderwijstypen maar nog sterker voor jongeren op het mbo. De mate van interesse in kunst en cultuur is afhankelijk van culturele en geografische factoren. Ook het opleidingsniveau van de ouders en de studierichting zijn van invloed. Anders dan bijvoorbeeld havisten hebben mbo'ers al een keuze gemaakt voor een sector of zelfs een beroep. Studenten maatschappelijk werk verschillen (doorgaans) wezenlijk van studenten die een technische opleiding doen, ook in hun interesses.

3. Praktijk = positief, school = negatief

Mbo'ers volgen beroepsopleiding en lopen veel stage. De jongeren in ons panel leken zeer gericht op de beroepspraktijk. Ze zijn geneigd vooral activiteiten die op een of andere manier aansluiten op hun werkveld of de voorbereiding daarop als waardevol te beschouwen. Bij de gesprekken met de jongeren viel op dat ze vrij negatief zijn over school. School wordt ervaren als een verplichting en als zinloos. Het is voor hen niet altijd duidelijk waarom bepaalde lessen worden gegeven en de link met de beroepspraktijk ontbreekt, vinden ze.

'Bij mijn stage doe ik gewoon iedere dag dingen die zin hebben.' (Daniel, 20 jaar)

4. High-art staat ver van de jongeren af

De jongeren die we spraken zijn in hun vrije tijd vaak bezig met film, foto's of muziek. Zelf rekenen ze dat niet tot het domein 'kunst en cultuur'. Want daarbij denken ze vooral aan 'oude dingen' en aan kunstuitingen die we als 'high culture' zouden bestempelen. Hierover zijn ze in het algemeen niet zo positief. Ze hebben het idee dat het niet voor hen bedoeld is.

'Zo'n museum is voor rijke mensen, niet voor iemand van mijn stand.' (Demi, 17 jaar)

Het valt op dat veel van de jongeren die we spraken nauwelijks hebben kennisgemaakt met kunst. Invloed van de sociale omgeving en met name ouders is hierbij zeer bepalend.

'Ik ging vaak met mijn vader naar een museum. Die is inmiddels overleden maar ik heb nog steeds een museumjaarkaart.'
(Sanne, 17 jaar)

FONDS 21

Wel zijn ze meestal een paar keer in een culturele instelling geweest, met name naar cabaret en musical. Marketing speelt daarbij een grote rol.

'Bij de Lion King zijn 700.000 mensen geweest dus dan zal het wel goed zijn denk ik dan... Het is net zo als toen ik in Barcelona was. Dan zie je overal in de top drie staan dat je naar die kerk moet dus dat doe je dan ook.' (Rick, 18 jaar)

5. Mbo'ers lijken een voorkeur te hebben voor interactiviteit

Positieve ervaringen met cultuur deden de jongeren in de focusgroepen vooral op als ze zelf iets mochten doen. Hoe interactiever, hoe beter. Ze vertelden bijvoorbeeld enthousiast over een cabaretier met een interactieve voorstelling en over museums waar je zelf dingen kunt doen zoals NEMO Science Museum. Hoewel de jongeren weten dat het bedoeld is voor kinderen vinden ze dat nog steeds hét voorbeeld van een goed museum.

6. Beleving van excursies

De mbo'ers die we spraken gaven aan dat ze vanuit school weinig excursies hebben, ook niet naar plekken of organisaties die aan de opleiding gerelateerd zijn. Bezoeken aan culturele instellingen zijn al helemaal zeldzaam. De jongeren staan zeker open hiervoor, vooral wanneer ze een creatieve opleiding volgen maar ook wanneer ze op een andere manier een link zien met hun (toekomstige) beroepspraktijk.

Keuzevrijheid en inspraak zijn belangrijk voor de jongeren. Als ze bijvoorbeeld (binnen duidelijke kaders) kunnen kiezen uit een aanbod ervaren ze dat doorgaans als positief. Hetzelfde geldt voor spelelementen en competitie.

'Dat was toen met teams en dan kreeg je vragen om te kijken of je wel opgelet had. Je kon ook echt een prijs winnen. Dat was echt heel leuk.' (Kaylee, 17 jaar)

Afknappers tijdens excursies

- Zelf niets mogen doen.
- Natekenen van schilderijen (in een museum).
- Grote opdrachten (die leerlingen na afloop thuis moeten afmaken).
- Gemaakte opdrachten waar niets mee wordt gedaan.
- Met grote groepen tegelijk (hele school, vaak komt een halve klas niet opdagen).
- Saaie (oudere) begeleiders.
- Een te lang programma.

FONDS 21

Tips voor het ontwikkelen van aanbod voor mbo'ers

Op grond van onze bevindingen formuleerden we verder nog de volgende tips.

- **Bied maatwerk**

Houd rekening met de enorme diversiteit. Wat voor de ene groep goed werkt, kan voor een andere groep op een teleurstelling uitdraaien.

- **Denk beroepsgericht**

Een raakvlak tussen de (toekomstige) beroepspraktijk en een cultureel aanbod kan een succesfactor zijn. Dit kan thematisch zijn (bijvoorbeeld een grafische opleiding koppelen aan de stijl van een kunstenaar) maar ook professioneel (bijvoorbeeld een mbo'er met een technische richting laten meedenken over de realisatie van een decor voor een theaterstuk).

- **Verken de optie om via vrije tijd, stage of bijbaan samen te werken met mbo'ers**

Jongeren zijn druk maar staan open voor programma's van culturele instellingen. Ze willen graag meewerken of meedenken, zo bleek ook tijdens de gesprekken die Bas had. Zeker als de activiteiten een invulling van of vervanging zijn voor bijvoorbeeld een stage of bijbaan. Of als ze er waardevolle ervaring of kennis mee opdoen die van pas komt in hun loopbaan.

Meer info of vragen, neem contact op met Bas: info@basdelmee.com

De huidige situatie: cultuur in het mbo

Huib Braam is specialist onderzoek bij het Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst (LKCA). Samen met CJP deed het LKCA in 2017 een onderzoek onder alle gebruikers van de MBO Card (studenten, docenten en medewerkers van culturele instellingen). Centrale vraag: hoe en waarvoor wordt de kaart gebruikt?

Belangrijkste bevindingen

Uit het survey bleek dat bij een kwart van de instellingen voor mbo-onderwijs cultuureducatie een belangrijke rol speelt. Vooral bij creatieve, groene en pedagogische opleidingen sluit het naadloos aan bij het opleidingsdoel. Ook zien docenten het als een onderdeel van burgerschapsontwikkeling, van vakverdieping en brede ontwikkeling.

Iets meer dan een derde deel (36%) van de docenten liet weten dat zij gebruikmaken van cultureel aanbod van instellingen, kunstenaars en zzp'ers buiten school. 56% van de scholen heeft budget beschikbaar voor cultuureducatie.

Plek van cultuureducatie in het mbo

Cultuureducatie kan een plek vinden in drie gebieden:

- algemene vorming: bij Nederlands en burgerschap
- beroepsvorming: bij specifieke opleidingen als Sociaal Pedagogisch Werk en Onderwijsassistent
- beroepsverrijking: verdieping van het creatief vakmanschap

Meer informatie en praktijkvoorbeelden in het mbo en van culturele instellingen in de publicatie [Een wereld vol mogelijkheden. Cultuureducatie in het mbo](#) van LKCA en CJP.

Nuttige links:

- [Infographic mbo in Nederland](#) | MBO Raad
- <https://www.onderwijsincijfers.nl/kengetallen/mbo> | Onderwijs in Cijfers

MBO Card

De MBO Card gaat nu het derde jaar in en is een succes. Het aantal deelnemers stijgt elk jaar en de kaart heeft cultuureducatie voor mbo studenten op de agenda gezet in zowel scholen als bij culturele instellingen. Tijd voor stap 2. Om te zorgen dat de kunst- en cultuureducatie ook op lange termijn een onderdeel zijn van het mbo onderwijs is moet er meer structuur komen. Een belangrijk onderdeel hiervan is de financiering. CJP maakt zich hard voor budgetten op de MBO Card, maar kan dit niet alleen. Nogmaals een oproep om je als culturele instelling uit te spreken over de noodzaak hiervan.

Leergemeenschap Kunsteducatie voor mbo'ers

In 2017 zijn [vijf projecten](#) ondersteund binnen een eerdere regeling 'Kunsteducatie voor mbo'ers'. Deelnemende partijen en hun projecten zijn:

- MU en STRP Biënnale – Future Cities Festival
- Museum Boijmans Van Beuningen – Van kijken naar zien
- Gemeentemuseum Den Haag – Een Rondje Mooiste Museum
- Het Nationale Theater – Maak een voorstelling van jezelf
- Jonge Harten Theaterfestival – Do It Yourself op Jonge Harten

De deelnemers vormen ook een leergemeenschap waarin het ontwikkelproces en ervaringen (zoals do's en don'ts) worden gedeeld en beschikbaar gemaakt voor andere partijen. CJP en LKCA zijn betrokken met advies en kennis.

Opbrengsten uit de leergemeenschap

Een deel van de projecten is nog maar net uit de startblokken en de leergemeenschap is nog volop aan het werk. Tijdens de bijeenkomst vertelde Huub welke tips tot nu toe zijn verzameld.

FONDS 21

Tips

- Maak (kritische) vrienden! Zorg dat jij zelf of je organisatie regelmatig in gesprek is met de doelgroep voor het toetsen van ideeën en een *reality check*. Bedenk daarbij wel dat je advies- of klankbordgroep nooit voor alle mbo'ers kan spreken. Verwacht dat ook niet, maar laat je vooral inspireren om je programma betekenisvoller te maken.
- Maak contact met en verdiep je in het mbo, de doelen, de structuur en organisatie. Die zijn wezenlijk anders dan in basis- of voortgezet onderwijs.
- Zorg dat je direct en intensief communiceert met een contactpersoon in het mbo. Liefst een docent van de opleiding waar je wat mee wilt. Hij of zij zal intern binnen de opleiding zorgen voor faciliteiten en financiële afspraken. En hij of zij heeft intensief contact met de studenten, je doelgroep.
- Spreek de studenten zelf op informele wijze, bijvoorbeeld in de vorm van een pizza-avondje. Toon interesse en neem hun meningen en gedachten serieus en verwerk ze in je plannen.
- Denk met de opleiding mee over de financiering. Dus hoe de middelen worden vrijgemaakt, en waar het project dan aan moet voldoen. Ook is het goed om je echt te verplaatsen in de opleiding en niet te verwachten dat cultuureducatie een doel op zich is. Je spreekt daarin niet perse dezelfde taal. Kijk waar het kan bijdragen aan de bestaande vakken.
- Realiseer je dat het wellicht moeilijk is om een mbo-instelling, ondanks enthousiasme en goede wil, zo betrokken te krijgen als je zou willen. Pas je verwachtingen hierop aan, bijvoorbeeld als je van plan bent een proces van co-creatie aan te gaan.

Afraders

- Probeer niet om heel veel verschillende mbo-opleidingen in één keer te bereiken. Tenzij het hele gerichte vragen of opdrachten zijn aan specifieke opleidingen binnen het mbo.
- Probeer verder te kijken dan aanhaken aan het vak/curriculum criteria Burgerschap.... waar kan je nog meer op aanhaken?
- Start geen project alleen om subsidie of donaties binnen te halen of om aan beleidsdoelen te voldoen. Investeer alleen als je het belangrijk vindt om deze doelgroep ook de kans te geven om met professionele kunst in aanraking te komen en omdat je gelooft dat je deze jongeren iets interessant te bieden hebt.
- Organiseer geen activiteiten die veel geld kosten, veel tijd vragen en die je niet kunt koppelen aan bestaande onderwijsprogramma's.